

Brief aan de leden
T.a.v. het college en de raad

Datum
23 juni 2020
Kenmerk
TFI/U202000451
Lbr. 20/043
Telefoon
070 373 8393
Bijlage(n)
1

Onderwerp
stand van zaken aanvullende onderzoeken herijking verdeling
gemeentefonds

Samenvatting

Op 2 juni jl. heeft de minister van BZK aan de Tweede Kamer de tussenrapporten over de herijking van het gemeentefonds aangeboden. Het betreft de herijking van de verdeelmodellen klassieke taken (Bestuur en ondersteuning, veiligheid, Infrastructuur en milieu, onderwijs, sport, cultuur en recreatie) en eigen inkomsten van de gemeenten en de herijking van de verdeling van de sociaal domein taken. In beide domeinen heeft de minister opdracht gegeven tot aanvullend onderzoek. In het rapport over het sociaal domein hebben de onderzoekers op gemeentegroep niveau aangegeven wat de herverdeeleffecten zijn. Meerdere (groepen van) gemeenten hebben hun grote bezorgdheid uitgesproken over deze effecten.

In deze ledenbrief schetsen we kort de stand van zaken rond het aanvullend onderzoek, wat de komende maanden verwacht kan worden.

Het VNG-bestuur heeft in het begin van het jaar aan de minister van BZK aangegeven, in dit proces voorrang te geven aan het oplossen van de totale financiële pijn van gemeenten, de koek moet groter. Dan pas kan er sprake zijn van oplossen van scheefheden in de verdeling.

Aan de leden**Datum**

23 juni 2020

Kenmerk

TFI/U202000451

Lbr. 20/043

Telefoonnummer

070 373 8393

Bijlage(n)

1

Onderwerp

stand van zaken aanvullende onderzoeken herijking verdeling gemeentefonds

Geacht college en gemeenteraad,

Op 2 juni jl. heeft de minister van BZK aan de Tweede Kamer de tussenrapporten aangeboden over de herijking van het gemeentefonds. Het betreft de herijking van de verdeelmodellen klassieke taken en eigen inkomsten en de herijking van de verdeling van de sociaal domein taken. In het rapport over het sociaal domein hebben de onderzoekers op gemeentegroep niveau aangegeven wat de herverdeeffecten zijn. Op deze herverdeeffecten is door (groepen van) gemeenten zeer bezorgd gereageerd. Veel gemeenten kunnen in 2020 geen sluitende begroting presenteren als gevolg van de forse tekorten die zijn ontstaan bij het sociaal domein. Een verdere verslechtering van hun financiën als gevolg van een herverdeling van de middelen in het gemeentefonds is niet meer in te passen in de meerjarenramingen.

Het VNG bestuur heeft in februari jl. aan de beheerders van het gemeentefonds laten weten dat er pas sprake kan zijn van herverdeling van middelen als dat gepaard gaat met een oplossing van de totale financiële pijn van gemeenten, de koek moet groter.

Deze randvoorwaarde is de afgelopen maanden nog urgenter geworden. Naast de tekorten in het sociaal domein en de voorgenomen herverdeling heeft de coronacrisis de financiële mogelijkheden van gemeenten verder verslechterd.

In deze ledenbrief gaan we met name in op de stand van zaken rond de aanvullende onderzoeken en het proces de komende maanden.

Aanvullende onderzoeken

De herziening van de verdeelmodellen van het gemeentefonds bestaat uit drie elementen: een wijziging van de verdeling van de gemeentefondsmiddelen waarmee de gemeenten de taken in het sociaal domein betalen, een wijziging van de verdeling van de overige (klassieke) taken en een eventuele wijziging van de manier waarop in de verdeling rekening wordt gehouden met de

mogelijkheden die gemeenten hebben om zelf eigen middelen op te halen. Dit gaat dan over de OZB, de overige belastingen, de winsten op de grondexploitatie en de opbrengsten van deelnemingen.

Eind februari 2020 hebben de beheerders van het gemeentefonds aan de Tweede Kamer laten weten dat de invoering van de verdeelmodellen van het gemeentefonds met een jaar wordt uitgesteld tot 2022. Reden hiervoor was dat met name het verdeelmodel dat is ontwikkeld voor de klassieke taken en inkomsten (alles behalve het sociaal domein) onvoldoende werd bevonden.

Daarom wordt nu gewerkt aan een verdeelmodel dat wel gekwalificeerd kan worden als een verbetering ten opzichte van het bestaande verdeelmodel.

Het nieuwe verdeelmodel voor het sociaal domein werd door de beheerders van het gemeentefonds een verbetering gevonden ten opzichte van de bestaande modellen. Tevens werd geconstateerd dat er desondanks bij het verdeelmodel sociaal domein bij een aantal gemeenten grote verschillen te zien zijn tussen de gemeentelijke kosten en het budget dat door het verdeelmodel voor deze gemeenten wordt voorspeld, de zogenaamde uitschieters. Deze aansluitverschillen worden nu in het aanvullend onderzoek nader bekeken.

Achtergrond aanpassing verdeelmodellen

Bij de decentralisaties in het sociaal domein zijn verdeelmodellen ontwikkeld voor de verdeling van de middelen voor de nieuwe taken. Deze waren gebaseerd op ontwikkelingen vóór 2015. De beheerders van het gemeentefonds hebben destijds al aangegeven dat deze verdeelmodellen zo snel mogelijk moesten worden gebaseerd op de situatie na de decentralisatie. Gemeenten hebben de VNG meerdere malen gevraagd om snelheid in dit proces.

Bij de verdeling van de klassieke taken is de focus vooral gericht op een aantal specifieke onderwerpen zoals de vaste bedragen van de G4, de grote hoeveelheid (vaak ingewikkelde) maatstaven die gebruikt worden om het geld te verdelen en de manier waarop in de verdeelmodellen rekening wordt gehouden met de eigen middelen van gemeenten. Ook heeft de Tweede Kamer een aantal moties aangenomen waar de beheerders “iets mee moeten”. Een gaat over de wens van de Tweede Kamer dat de verdeling van het gemeentefonds meer ondersteunend moet zijn aan de economische ontwikkeling van Nederland. Andere moties gaan over de positie van krimp gemeenten en van gemeenten met veel kernen.

VNG standpuntbepaling

Een herziening van de verdeling van het gemeentefonds leidt er toe dat sommige gemeenten er financieel op vooruit zullen gaan, terwijl andere gemeenten nadeel zullen ondervinden.

Voor het sociaal domein geldt het volgende. Najaar 2019 is veel tijd besteed aan het zo goed mogelijk laten aansluiten van het model aan de gemeentelijke kosten. Het model dat door AEF is ontwikkeld, wordt door alle betrokken VNG-commissies en het VNG-bestuur als een verbetering gezien.

Het VNG-bestuur heeft eind februari ingestemd met uitstel van de hele operatie met 1 jaar omdat men net als de beheerders van het gemeentefonds hecht aan één moment van invoering van alle modellen. Daarbij heeft het bestuur aangegeven dat de nieuwe verdeling eind december 2020 moet worden gepubliceerd. Tot slot heeft het bestuur aan de beheerders van het gemeentefonds het volgende laten weten:

“Voldoende macrobudget

De slechte financiële positie van gemeenten maakt dat de herijking van het gemeentefonds steeds meer vanuit dat perspectief wordt gezien: het is zorgwekkend

dat 265 gemeenten voor het jaar 2020 een exploitatietekort hebben begroot. Gemeenten geven aan de verwachte negatieve herverdeeleffecten niet meer in te kunnen passen in hun meerjarenbegroting. Daarom gaan wij er van uit dat u parallel aan het aanvullend onderzoek met een oplossing voor de totale financiële pijn van gemeenten komt, in plaats van u alleen te richten op het oplossen van discrepanties in de verdeling.“

Door de coronacrisis is de financiële positie flink verslechterd. Ook de vooruitzichten voor de komende jaren stemmen somber. Dit zet nog veel meer druk op het proces van herijking omdat negatieve herverdeeleffecten nog lastiger kunnen worden ingepast.

Bestuurlijke governance

Het proces wordt bestuurlijk begeleid door de VNG-commissie Financiën. Vanuit deze commissie fungeren zes leden als een bestuurlijke kopgroep. Zij overleggen regelmatig met de onderzoekers en adviseren op basis daarvan de betrokken VNG-commissies (naast Financiën ook ZJO en Participatie). Na consultatie van de leden zal het VNG bestuur haar oordeel bij het kabinet kenbaar maken. De beheerders van het gemeentefonds hechten sterk aan het oordeel van gemeenten maar uiteindelijk besluiten zij over de herverdeling in overleg met de Tweede Kamer.

Tijdpad

De bedoeling is dat begin augustus 2020 de vervolgonderzoeken gereed zijn. Dan moet ook duidelijk zijn of er bij het klassieke model substantiële verbeteringen zijn bereikt. Als dat zo is moeten de beheerders van het gemeentefonds de modellen klassiek en sociaal domein nog samenvoegen en actualiseren naar de stand 2021. Gemeenten weten dan in september wat het effect is van het nieuwe verdeelmodel. Vervolgens worden de VNG en de Raad voor Openbaar Bestuur om advies gevraagd. Uiteraard zullen wij gemeenten intensief bij onze advisering betrekken. Als het tegen die tijd weer mogelijk is, zullen we dat doen aan de hand van regionale ledenbijeenkomsten, anders via online bijeenkomsten.

Meerjarenramingen

Wij merken dat veel gemeenten met de vraag bezig zijn hoe zij in hun meerjarenramingen alvast rekening kunnen houden met de financiële gevolgen van de herijking, en of de VNG gemeenten hierin kan adviseren. Op dit moment zijn de uitkomsten van de herijking onbekend. De VNG kan hier niet op vooruit lopen en kan gemeenten dus ook geen aanbeveling doen welk effect de herijking zal gaan hebben voor individuele gemeenten.

Met vriendelijke groet,

Vereniging van Nederlandse Gemeenten

L.K. Geluk
Algemeen directeur